

Fotó: Bv. fotó

Urbán Dávid

A BILINCS TÖRTÉNETE ÉS ALKALMAZÁSA A BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSI SZERVEZETNÉL

The history and use of handcuffs in the prison service

2025-ben lesz 30 éves a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény, amelynek IV. fejezete a kényszerítő eszközök alkalmazásának közös szabályait, valamint az egyes kényszerítő eszközök felsorolását foglalja magában. Jelen publikáció célja, hogy e jubileum alkalmából az egyik legjelentősebb kényszerítő eszközt, a bilincset közelebbről is megismertesse az olvasóval.

A tanulmány részletesen bemutatja a bilincs történetét, a jelenleg alkalmazott típusait, valamint a jövőbeli fejlesztési irányokat.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, kényszerítő eszközök, bilincs, 1995. évi CVII. törvény, történelem

In 2025, Act CVII of 1995 on the Prison Service marks its 30th anniversary. Chapter IV of the Act contains the general rules governing the use of coercive measures, as well as a list of the individual coercive measures. The aim of this publication is to introduce the reader to one of the most significant coercive measures – handcuffs – on the occasion of this anniversary.

The study presents in detail the history of handcuffs, the types currently in use, and future directions for development.

Keywords: prison service, coercive measures, handcuffs, Act CVII of 1995, history

Bevezetés

A bilincs évezredek óta fontos szerepet tölt be a társadalmakban. A történelem során a bilincs nemcsak a bűnüldözés és a rendfenntartás egyik alapvető eszköze, hanem egyben a szabadságtól való megfosztás és a rendfenntartás szimbóluma is volt. A bilincs használata különösen fontos olyan helyzetekben, ahol fennáll az erőszak veszélye, legyen szó támadásról, szökésről vagy önkárosításról. Ha egy személy kezei meg vannak „kötve”, kisebb az esély arra, hogy erőszakosan lépjen fel a rend őreivel szemben, vagy önmagában kárt tegyen. Ezáltal a bilincs szerepet játszik abban, hogy minimálisra csökkentse az erőszak esélyét a rendészeti beavatkozás során. Ez a látszólag egyszerű eszköz az évezredek során különböző formákban és anyagokban jelent meg, de alapvető célja nem változott: segíteni a rendfenntartást a mozgás korlátozásával.

A bilincsek technikai fejlődése is említést érdemel. Az egyszerű kötél- és bőrszíjaktól a modern acélbilincsekig számos fejlesztés történt az idők folyamán. Ma már többféle bilincs létezik, amelyek különböző funkciókat látnak el: a kéz rögzítésére szolgáló bilincsek kapcsán találkozhatunk zsanéros bilincsekkel, láncos bilincsekkel, műanyag gyorsbilincsekkel, illetve a lábak rögzítése céljából lábbilincsekkel is. Sőt, a legújabb technológiai innovációk során megjelentek az okosbilincsek, amelyek a digitális technológia segítségével tovább növelik a biztonságot, valamint a felhelyezett személy egészségügyi adatait is figyelemmel kísérik.

A bilincs története

A bilincs története több ezer éves, már az ókori civilizációk – egyiptomi, görög és római – is használtak különféle eszközöket arra, hogy korlátozzák a foglyok mozgását. Ezek a korai eszközök általában kötelek vagy fémrudak voltak, melyekkel a foglyok kezeit és lábait rögzítették, korlátozva mozgásukat. Az idő előrehaladtával azonban a bilincsek kialakítása egyre kifinomultabbá vált, és technológiai fejlesztéseken ment keresztül, amit a biztonság és a hatékonyság iránti igények vezéltek. A XIX. század végén és a XX. század elején jelentek meg azok a modern bilincsformák, amiket ma is használunk.

Ókor

Az ősi civilizációkban a bilincsként használt eszközök – kötelek, láncok, fémkarikák – már korán megjelentek, hogy segítsék a rabszolgák, bűnelkövetők és hadifoglyok ellenőrzését, mozgásuk korlátozását. Ezek nemcsak fizikai, hanem szimbolikus eszközként is szolgáltak, biztosítva a társadalmi hierarchiát és az uralkodó hatalmi struktúrát.

A bilincs első említése az ókori római író, Publius Vergilius Maro ókori görög istenről, Próteuszról szóló művében lelhető fel.¹ Próteusz nem tette közkinccsé a jóstehetségét, csak annak jósolt, aki emberi alakjában foglyul ejtette őt. Valahányszor egy ember közeledett, és kérte Próteuszt, hogy ossza meg vele tudását, az megváltoztatta alakját és megszökött. Végül Aristaeus, Apolló fia – akit az a vágy motivált, hogy megtudja, miért pusztultak el a méhei – rájött a titokra, és hogy megakadályozza Próteusz alakváltozását és kiszabadulását, megbilincselte őt.

A legközelebbi említés a Bibliában, a Zsoltárok könyvében található: „*Hogy lánczra fűzzék királyaikat, főembereiket pedig vas-bilincsekbe*”². Érdekesség, hogy a királyok „láncz”-ba, a nemesek pedig „vasbilincs”-be vannak kötve.

Az ókorban a bilincsek formája és anyaga nagyban függött az adott civilizáció technológiai fejlettségétől. A fémmegmunkálás elterjedésével a bilincsek is egyre inkább fémből készültek, és gyakoribbá váltak. Az ókori Görögországban és Rómában már fémből készült karperecek és láncok voltak használatban.

Középkor

A középkorban a bilincsek használata széles körben elterjedt volt, különösen a büntetések és a büntetőjog alkalmazásának részeként. Az ekkor használt bilincsek kovácsoltvasból készült láncokból álltak, amelyekkel a foglyok kezeit vagy lábait kötötték össze. Fontos megjegyezni, hogy az ókori és a középkori bilincsek nagyban hasonlítottak, azonban kialakításuk finomodott, elterjedési területük megnőtt. A középkori börtönökben gyakran rögzítették őket a falhoz vagy más statikus tárgyhoz, így a foglyok mozgását erősen korlátozták. A láncos bilincsek különösen népszerűek voltak, mivel lehetővé tették a foglyok mozgását, de megakadályozták a szökést. A bilincsek ebben az időszakban többféle formát öltöttek, és számos alkalmazási módjuk volt a börtönökben és a nyilvános büntetések során.

A középkorban jelent meg többek között a „bilbó” is. Vélhetően a vitorlás hajókon, a kötélzet rögzítésére használt tengeri bilincsből, egy „U” alakú fém eszközből fejlesztették ki. Az „U” elem tetejét – a kialakított lyukon keresztül – egy egyenes rúddal vagy csavarral zárták le, és lakattal (vagy kalapált ékkel) rögzítették. A bilbó jócskán túlélte a XIX. századot – valószínű, hogy a civilizációtól távoli területeken hosszú időbe telt, amíg a szabványos, modern bilincsek átvették a helyét a mindennapi használatban, mivel a helyi kovácsok olcsón és könnyen előállították. A bilbót – mint bilincset – rabszolgartatók hajóin is használták.³ Az angliai Lincoln városban lévő Lincolnshire-i Élet Múzeumában található belőle egy jó állapotban fennmaradt darab.

1 Tihk – A History of Handcuffs

2 Moser, M. (1894)

3 Nichols, A. R. (2002)

1. kép: Bilbó⁴ (digitális rekonstrukció)

Az összetett bilincseket gyakran „gyve”-nek nevezték. A középkorban különféle kombinált eszközöket készítettek, erre egy híres példa a „Skeffington lánya”, amely VIII. Henrik uralkodása idejéből származik, a fennmaradt példánya a londoni Towerben található. Ez egy olyan eszköz, amely a nyak, a kezek és a lábak mozdulatlanságát biztosította, a kezeket fémhurkokkal, a lábakat bilbó bilinccsel rögzítették.⁵

2. kép: Skeffington lánya⁶ (digitális rekonstrukció)

4 Nichols, A. R. (2002)

5 Nichols, A. R. (2002)

6 Nichols, A. R. (2002)

A börtönökben a XVIII. század végéig általánosan használt bilincs a „csuklózár” volt, amely egy nehéz szerkezet, amit úgy alakítottak ki, hogy szorosan illeszkedjen a csuklóhoz. Egy vagy két szegecs segítségével rögzítették, majd különféle lánc- és bilincskombinációkhoz alkalmazták. Úgy tűnik, ez az a típusú béklyó, amely közvetlenül megelőzte a modern bilincseket a brit börtönökben. A fennmarad darabok jelentős részét az angliai Börtönügyi Múzeumban és a Lancaster kastélyban őrzik.⁷

3. kép: Csuklózár⁸ (digitális rekonstrukció)

A helyváltoztatás korlátozására megjelentek a láb szabad mozgását akadályozó bilincsek. Az egyik ilyen bilincs a „bazzalikom”. A bazsalikom – néha „bazil” vagy „káva” – egy nehéz bilincs, amelyet az egyik boka körül „viseltek”, hatékonysága az eszköz súlyától függött. Bizonyítékok vannak arra, hogy ezt a fajta mozgáskorlátozást a modern korban, 1854-ben is alkalmazták még Gibraltárban. Hasonló, fémből készült eszközök akár a XX. századig is fennmaradtak, így például az „Oregon csizma”.⁹

4. ábra: Bazzalikom¹⁰ és más régi bilincsek (digitális rekonstrukció)

A középkor végén alkalmazták először a bazsalikomhoz hasonló lábbilincset, amit az egyik vagy mindkét lábra fel lehetett helyezni. Ahhoz egy nehéz gömböt rögzítettek, általában egy – körülbelül négy láb (azaz 1,2 méter) – hosszú láncsal.

7 Nichols, A. R. (2002)

8 Nichols, A. R. (2002)

9 Nichols, A. R. (2002)

10 Nichols, A. R. (2002)

A lánc ritkán volt ennél rövidebb, mivel a fogolynak fel kellett emelnie a gömböt, és járás közben magával vinnie. Szinte biztos, hogy a gömböt ágyúgolyóból készítették, mivel felesleges költség lett volna egy ilyen tárgyat kizárólagosan erre a célra előállítani.¹¹

Bár nem a klasszikus értelemben vett bilincs, Angliában a kihallgatások során és a börtönökben gyakran használtak ujjbilincseket vagy „thumbscrew”-t (hüvelyksavar), amelyek az ujjakat fájdalmas módon – mint egy satu – nyomták össze. Ezen eszköz célja az elrettentés és a fájdalom okozása volt, nem a mozgás korlátozása.¹²

5. ábra: Ujjbilincs¹³ (digitális rekonstrukció)

A nyilvános büntetésekhez tartozott a pellengér és a kaloda. A pellengér (szégyenfa) alkalmazásának joga kiváltságnak számított a középkorban, mondhatni az önálló városi bíraskodás jelképe volt. Amennyiben egy település kiérdemelte magának a jogot, hogy pellengéret állítson, az a felsőbb hatalomtól elnyert bizalom jele volt. A települések főterén, a közigazgatási intézmények előtt (bíró, elöljáróság) felállított, először fából, majd – a gyakori igénybevételt jobban bíró és a város tekintélyét növelő okból – kőből épített oszlop, amire esetenként a város igazságosztó hatalmát jelképező pallost is kihelyezték. A bűnösöket megszégyenítésül a pellengérhez bilincseltek. Egészen a XVIII. század közepéig a falvak, városok képéhez hozzátartozott a piactéren, a községháza előtt vagy a malom mellett felállított pellengér. A kaloda jellemzően fából készült eszköz, ami a mozgást akadályozta, lehetett fixen telepített, vagy hordozható. Nyakra és/vagy a végtagokra helyezve „viselték”. Ez a büntetési mód a világon majd’

11 Nichols, A. R. (2002)

12 [https://en.wikipedia.org/wiki/Thumbscrew_\(torture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Thumbscrew_(torture))

13 [https://en.wikipedia.org/wiki/Thumbscrew_\(torture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Thumbscrew_(torture))

mindenhol elterjedt, Kelet-Ázsiában a közelmúltig használták egyes fajtáit.¹⁴ A cél mindkét esetben a megszégyenítés és a környezet gúnyolódásának való kiszolgáltatás volt, így elrettentve az elkövetőt az újabb cselekmény elkövetésétől.

Újkor

A XVII. és XVIII. században a bilincs fokozatosan átalakult, ahogy a rendfenntartás és a büntetőjog emberjogi reformok alá kerültek. Ekkoriban kezdték alkalmazni a modern kézbilincs alapvető formáit, bár ezek még mindig kézi készítésűek voltak, és nagyban függtek a helyi szakemberek jártasságától. A vasból készült bilincsek egyre általánosabbá, és a foglyok korlátozásának hatékonyabb módszereivé váltak. A zármechanizmusok egyszerűek, gyakran egy egyszerű kulccsal nyithatók voltak, de már mutatták a későbbi innovációk előjeleit.

A bilincsek tulajdonságaikban idővel javultak. 1850-ig Angliában a bilincsek két fajtája volt általánosan használatos.¹⁵ Az egyik típus, amely a legelterjedtebb volt a század elején, a „Figure” bilincs (vagy „figure of eight handcuff”) egy nyolcas alakú bilincs, amely két, egymáshoz kapcsolódó karikából áll, és a fogvatartott személy kezeit rendkívül szorosan, egymás mellett tartotta. Nevét a nyolcas alakjáról kapta. Ezt a bilincstípust főleg olyan esetekben használták, amikor a szoros rögzítés elsődleges szempont volt: például a különösen veszélyes vagy agresszív foglyok esetében.

6. ábra: Figure¹⁶ (digitális rekonstrukció)

Előnye volt, hogy a nyolcas kialakítása miatt a foglyok kezei nagyon közel kerülnek egymáshoz, így minimálisra csökkentette a mozgási szabadságot, a szoros illeszkedés, és a két csukló közvetlen rögzítése miatt a fogvatartott kevésbé volt képes

14 Szikra.eu Magazin – Pellengér, kaloda és társai

15 Moser, M. (1894)

16 Moser, M. (1894)

ellenállásra vagy támadásra. A „Figure” bilincset általában speciális szituációkban használták, mivel viselése hosszabb távon kényelmetlen volt a hagyományos láncos vagy zsanéros bilincsekkel szemben.

A rendészek által mindennap használt másik bilincs a „Darby”, amely különösen népszerű volt az Egyesült Királyságban és a Brit Birodalom más területein. A bilincs legjellegzetesebb eleme az egyedi, „D” alakú zár szerkezet, amelyet egy csavaros kulccsal lehetett oldani. Ez a bilincs még mindig használatban van bizonyos harmadik világbeli országokban, mint India vagy Pakisztán.¹⁷

7. ábra: Darby¹⁸ (digitális rekonstrukció)

A fogvatartottak mozgásának gyors és hatékony korlátozására szolgáló bilincsek Amerikában is megjelentek, ezek közül meg kell említeni a „Snap”-ot, a „Nippers”-t és a „Twister”-t.¹⁹

A legkorábban a „Snap” bilincs jelent meg, ami két hurokból állt, amelyek közül a kisebbet a letartóztatandó személy csuklójára csúsztatták, majd a rácsokat pattintással lezárták, a nagyobb hurkot pedig a rendész tartotta. A „Snap” márkajelzésű bilincs volt a legnépszerűbb a XIX. század közepén és végén Amerikában.²⁰

17 Bilincs, történet fejlesztés - A kínzás és kivégzés

18 <https://www.istockphoto.com/hu/fot%C3%B3/vintage-%C3%B6nt%C3%B6ttvas-darby-st%C3%ADlus%C3%BA-bilincs-kulcsokkal-gm1026196008-275217718>

19 Moser, M. (1894)

20 Moser, M. (1894)

8. ábra: Snap²¹ (digitális rekonstrukció)

A „Twister” bilincs kompaktsága okán volt népszerű, az egyenruhások és a nyomozók is könnyen maguknál tarthatták. Egy láncból állt, amely mindkét végén egy-egy fogantyúhoz volt csatlakoztatva. A láncot egyszerűen a gyanúsított csuklójára kellett tekerni, a fogantyúkat pedig a tiszt tartotta. Minden ellenállás természetesen elviselhetetlen fájdalmat és a csukló- vagy kartörés kockázatát jelentette. Széles körben úgy vélték, hogy a bilincs hozzájárult a rendőri brutalitáshoz, aminek következtében betiltották Nagy-Britanniában.²²

9. ábra: Twister²³ (digitális rekonstrukció)

21 Moser, M. (1894)

22 Lymburner, M. (2012)

23 Moser, M. (1894)

A „Nippers” bilincs alapvetően egy ollószerű eszköz volt, amelyet a foglyok csuklóinak vagy hüvelykujjaiknak összeszorítására használtak, korlátozva ezzel a mozgásukat. A „Nippers” két karból áll, amelyek egy központi tengely körül mozognak – hasonlóan egy ollóhoz – és a karokat összenyomásával záródik. A „Nippers” bilincset gyakran használták arra, hogy a foglyok hüvelykujjait összefogják vele, ami különösen fájdalmas lehetett, de hatékony módja volt a mozgás korlátozásának. Ez a bilincs gyakran a fogvatartottak fegyelmezésére szolgált, mivel fájdalmat okozott, így elrettentő eszközként is alkalmazták.

10. ábra: Nippers²⁴ (digitális rekonstrukció)

A „La Ligote” vagy más néven „Le Cabriolet” egy különleges típus, amelyet Franciaországban használtak, és egy kötélezh hasonló, csomózható bilincset jelent.²⁵ Bár nem hasonlított a klasszikus értelemben vett bilincsekhez, az eszközt az 1960-as évek végéig a rendőrség és a csendőrség alkalmazta.²⁶ A La Ligote neve a „megkötözni” francia igéből származik, utalva a kötözéses módszerre. A „La Ligote” bilincset olyan helyzetekben alkalmazták, ahol a fém bilincs nem állt rendelkezésre, vagy ahol a gyors rögzítés fontos volt.

Bár a „La Ligote” nem volt annyira hatékony, mint a fémből készült bilincsek, az egyszerű kialakítása miatt gyorsan rögzíthető és eltávolítható volt.

24 <https://davidkiddhewitt.wordpress.com/2017/04/30/flexibles-snappers-nippers-twisters-alias-handcuffs/>

25 Moser, M. (1894)

26 [https://fr.wikipedia.org/wiki/Cabriolet_\(restriction\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Cabriolet_(restriction))

11. ábra: La Ligote²⁷ (digitális rekonstrukció)

A modern bilincsek megjelenése

A bilincsek alkalmazása iránti igény a XIX. század közepén megnövekedett, ahogy a bűnüldözés egyre szervezettebbé vált, humánusabbá válását pedig az emberi jogok fejlődése sürgette. A korábbi bilincsek hátránya a fix méret és a nagy súly volt, így a széles csuklójú fogvatartottakra csak fájdalom árán lehetett rátenni, a keskeny csuklóval rendelkező elkövetők keze pedig kicsúszott belőlük.

A „Darby” vagy „angol” bilincs az utcai használat során vált népszerűvé, mert könnyen el lehetett rejteni. A súly más kérdés volt. A majdnem fél kilogramm (egy font) súlyú bilincset szinte lehetetlen volt ráhelyezni egy erőszakos fogvatartottra, még akkor is, ha a rendésznek olyan szerencséje volt, hogy a megfelelő méretű bilincset vitte magával – és ez döntő volt.²⁸

Megjelent az igény egy univerzális méretű bilincsre. Az állítható méretű bilincsek története nagyon homályos. A történet W. V. Adams-szel kezdődik, aki 1862-ben szabadalmaztatta a bilincsek állítható (racsnis) zárszerkezetét. Az Adams mandzsetta az angol „Darby” adaptációja volt – egy négyzet alakú íj, külső bevágásokkal, amelyeket egy nagyon egyszerű, könnycsepp alakú zárszerkezet kapcsolt be, amely lehetővé tette a bilincs méretének szabályozását. Az Adams bilincs legfontosabb újítása a racsnis (egyenirányú) zármechanizmus volt. Ez a mechanizmus tette lehetővé, hogy a bilincs csak egy irányba, szorosabbra állítható legyen, felfelé azonban ne mozduljon el. Ez megakadályozta, hogy a bilincs véletlenül vagy szándékosan fellazuljon. A tervezés meglehetősen sikeres volt, és az Adams bilincseket nagy mennyiségben gyártották.²⁹

27 <https://davidkiddhewitt.wordpress.com/2017/04/30/flexibles-snappers-nippers-twisters-alias-handcuffs/>

28 Lymburner, M. (2012)

29 Lymburner, M. (2012)

12. ábra: Adams bilincs³⁰ (digitális rekonstrukció)

1866-ban Orson C. Phelps szabadalmaztatta fejlesztését, amely esetben a bilincs egy nehezebb és biztonságosabb zártokot tartalmazott, valamint racsnis hornyokat helyezett el a négyzet alakú íj belsejében. A Phelps bilincsek esetében a zár nem volt túl biztonságos, mégis hatalmas előrelépés jelentett minden korábbi kialakításhoz képest.³¹

1865-ben egy John Tower nevű vállalkozó az Adams és Phelps szabadalmait felhasználva megalapította saját bilincsgyártó cégét. A Tower Company a II. világháborúig bilincseket gyártott, és bár az Adams-szabadalmat alkalmazta, termékei meghatározótták a precizitás, a kivitelezés és a hatékonyság mércéit a bilincsek tekintetében. Az első „Tower mandzsetta” a Phelps dizájn alapján készült, a belsejében bevágásokkal, a két mandzsettát egy háromtagú lánc kötötte össze. A második jobban hasonlított Adams bilincseire. A kivitelezés során a kulcslyuk helyét a zártok oldaláról az aljára helyezték, és kerek masnit alakítottak ki. Ezenkívül a két mandzsettát háromtagú lánc kötötte össze. A két külső gyűrű tökéletesen kerek volt, míg a középső gyűrű meghajlott, akárcsak az Adams mandzsetta gyűrűi. Mindemellett a második bilincs mandzsettájának zártokja kisebb volt. Tower 1871-ben nyújtotta be első bilincs-szabadalmát. Tervezési újítása egy kerek mandzsetta volt, amelyet a Phelps és Adams négyzet alakú mandzsetta továbbfejlesztésére szántak. A szabadalmat végül 1874-ben adták ki.³²

Az állítható illesztésű bilincseknél nyilvánvaló volt egy tervezési hiba: a mandzsetták állíthatóságát biztosító rugós mechanizmus lehetővé tette a mandzsetta manipulálását is, miszerint a mozgásában korlátozandó személy szét tudta törni a zárat és el tudott menekülni. Tower megoldotta ezt a problémát a kettős zárású bilincs bevezetésével, amelyet 1879-ben szabadalmaztatott. A zárnak két beállítása volt: egyzárás és kettőzárás mód. Az első mód ugyanúgy működött, mint egy egyzárás bilincs. A felhasználó elfordíthatja a kulcsot az óramutató járásával megegyező irányba, hogy a mandzsettát

30 <https://www.ebay.com/itm/317307513734>

31 Lyburner, M. (2012)

32 Lyburner, M. (2012)

kettős zárás üzemmódba állítsa, ami rögzítette a reteszt, hatékonyan megakadályozva a szökést. A kettőzárás modell mind a hatékonyság, mind a tervezés mércéjévé vált.³³

A XIX. és XX. század során a bilincsipar folyamatosan változott, és bilincstervezési innovációkat vezettek be. Az egyik feltaláló (E. D. Bean 1882-ben) készített egy kioldógombot, hogy megakadályozza a reteszelő mechanizmus bekapcsolását, amíg a rendész el nem engedetti a gombot, ezt követően a bilincs zárt. Ennek a mechanizmusnak az volt a célja, hogy megakadályozza a mandzsetták becsukódását és reteszelését (például intézkedés közben), mielőtt a tiszt a mandzsettát az elkövető csuklójára helyezhette volna. Ezt a problémát hatékonyabban oldotta meg egy másik feltaláló szabadalma az átforgatható racsnisra vonatkozóan. Ez a kialakítás biztosította, hogy a mandzsetta ne zárjon be, hacsak nem csuklóra helyezik. Az így létrejött Peerless mandzsetták (1912-ben szabadalmaztatva) új mércét állítottak fel a bilincsipar számára, és a modern mandzsetták modelljévé váltak.³⁴

13. ábra: Peerless bilincs³⁵ (digitális rekonstrukció)

A jövő bilincsei

Megtekintve a fenti képet az 1912-es Peerless bilincsről megállapítható, hogy a magyar Rendőrség és a büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) által használt bilincsek nagymértékben hasonlítanak rá, azaz az elmúlt 100 évben jelentős innováció nem történt a hagyományos kézi bilincsek területén. Azonban a közelmúltban számos fejlesztés történt ezen a területen, melyek alkalmazása még várat magára. Ezeknek az újításoknak a célja javítani a bilincsek biztonságát, hatékonyságát, kényelmét, a sérülések kockázatának csökkentését, mindezt úgy, hogy eredeti célját, a mozgás korlátozását megőrizze.

33 Lymburner, M. (2012)

34 Lymburner, M. (2012)

35 <https://ireland.apollo.olxcdn.com/v1/files/j5814059tjr63-PL/image;s=1000x700>

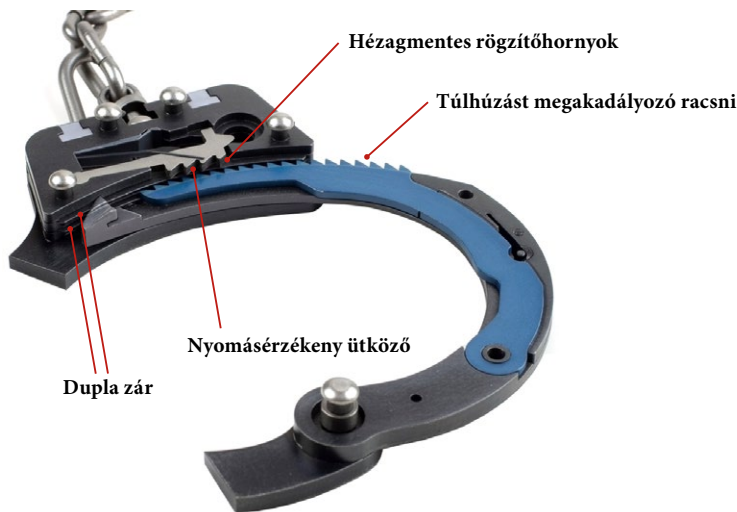
Az alábbiakban bemutatom a jelen fejlesztéseit a bilincsek tekintetében.

Gyorskioldó rendszerek: a gyorskioldó funkciók lehetővé teszik a rendfenntartók számára a bilincsek gyors eltávolítását vészhelyzet esetén.³⁶ A hagyományos bilincsek kioldása vészhelyzetben értékes másodpercekbe kerülhet, valamint feltétele a bilincset nyitó kulcs megléte.

Elektronikus zárszerkezetek: elektronikus zárral felszerelt bilincsek, amelyek biztonságos digitális kulccsal nyithatók, csökkentve a jogosulatlan feloldás kockázatát. Chippel nyitható bilincsek növelik a biztonságot a gyorsabb nyithatóság révén, valamint csak meghatározott személyek részére biztosítható a jogosultság. Tovább növeli a hatékonyságot a biometrikus ellenőrzés, mely révén ujjlenyomat-leolvasóval nyitható a bilincs.

Adatrögzítés: a beépített chippel ellátott bilincsek rögzíthetik a felhelyezés és az eltávolítás időpontját.

Túlnyomást megelőzésére szolgáló bilincsek: a Hulkkuffs kanadai cég olyan bilincseket gyárt, amely megakadályozza a bilincsek túlzott szorítását. A túlfeszített bilincsekkel kapcsolatos sérülések évek óta komoly gondot okoznak. Az új kialakítások automatikus reteszelő mechanizmust és erőérzékeny működésű stop-zárat alkalmaznak, így a bilincselendő személy csuklójára nem lehet túl erősen rányomni a bilincset.

14. ábra: Hulkkuffs bilincs³⁷

³⁶ Miller V. (2024)

³⁷ Hulkkuffs – Over-tightening prevention handcuffs

Elektronikus megfigyelés: fejlesztések történnek abba az irányba, hogy a bilincsek figyelemmel kísérjék a fogvatartottak életjeleit, (például pulzus, vérnyomás) így előre jelezve az esetleges egészségügyi problémákat. Ezeket a bilincseket el lehet látni GPS nyomkövetővel a fogvatartottak valós idejű követése érdekében.

Bilincsek típusai és azok kombinációi a büntetés-végrehajtásban

A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet (a továbbiakban: IM rendelet) tartalmazza, hogy mely bilincstípusok használatosak a büntetés-végrehajtásban. A bv. szervezetnél mozgáskorlátozó eszközként a rendszerített, különböző típusú kéz- és lábbilincs, vezetőszárral ellátott bilincstag (vezetőbilincs), valamint bilincsrögzítő öv és lábbilincs alkalmazható.³⁸ Fizikai sérülést nem okozó, más alkalmas eszköz (például derékszíj) ilyen célra csak akkor vehető igénybe, ha az alkalmazás feltétele fennáll, és az előzőekben felsorolt eszköz nem, vagy nem kellő mennyiségben áll rendelkezésre. Vezetőbilincs elsősorban előállítás végrehajtása során alkalmazható.³⁹ A különböző típusú bilincsek (kézbilincs, lábbilincs, vezetőszáras bilincs) kombinációja lehetővé teszi a fogvatartott biztonsági kockázatához és a szituációhoz igazodó mozgáskorlátozását. Az előállítások során az alábbi típusú bilincseket, és mozgáskorlátozó eszközöket használjuk.

Kézbilincsek

Láncszemes bilincs: ez az egyik legáltalánosabb típus. Két különálló bilincstagot láncsal összekapcsoló szerkezet, amely nagyobb mozgásteret biztosít a megbilincselte személy kezének. Amennyiben a fogvatartott egészségügyi intézményben fekvőbeteg-ellátásban részesül, az ágyhoz, vagy más rögzítésre alkalmas eszközhöz történő bilincselés során kevésbé sérülésveszélyes, mert oldalirányú mozgást is lehetővé tesz a kezeknek.

Zsanéros bilincs: két fő darabját zsanérok mentén egy fémrúd tartja egyben. Korlátozza a kezek egymástól való eltávolítását és az oldalirányba történő elmozdulást. Kevesebb mozgást enged, mint a láncos bilincs. A zsanéros bilincs esetében könnyebb feszíteni a csuklót az intézkedés alá vont személy ellenszegülése esetén. A biztonsági szabályzat tartalmazza, hogy az előállítás során a fogvatartott mozgásának korlátozására elsősorban zsanéros, rögzített állású patentbilincs használata javasolt.

38 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól, 55. §

39 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 164.

Vezetőszárral ellátott bilincstag (vezetőbilincs): Ez a bilincsfajta két fő elemből áll: egy bilincstestből, amelyet a fogvatartott csuklójára helyeznek, és egy vezetőszárból, amely az előállítást végző felügyelő a kezében tart. A fogvatartottak kísérése – például vizsgálatra történő előállítás – kizárólag a vezetőbilincs szakszerű alkalmazásával történhet. A vezetőszárral ellátott bilincs által az előállítást végző felügyelő folyamatos kontrollt gyakorolhat a fogvatartott felett, lehetetlenné téve, hogy a fogvatartott eltávolodjon az őt kísérőtől.

A rendszeresített mozgáskorlátozó eszközök között szerepel a műanyag gyorsbilincs is. Amennyiben az egészségügyi vizsgálatok elvégzése érdekében a kézbilincset el kell távolítani, ezt az előállítást végrehajtó személy kizárólag akkor teheti meg, ha előtte a fogvatartottat megfelelő módon rögzítette – például egy tárgyhoz rögzítéssel, lábbilincs alkalmazásával, illetve egyhurkos gyorsbilincs felhelyezésével.

15. ábra: Kézbilincsek⁴⁰

Bilincsrögzítő öv és lábbilincs

Bilincsrögzítő öv: a bilincsrögzítő övet előállítás során alkalmazzák, amelyet a fogvatartott derekára helyeznek. A felügyelők egy rövid lánc és egy lakat segítségével ehhez rögzítik a bilincsből lévő kezeket, így a kéz mozgástartománya jelentősen csökken. Az öv korábban egyszerű bőrből készült, azonban napjainkban egy, az anyagba bevarrt bowden szállal erősítik meg a nagyobb ellenállóság érdekében. Jelenleg a bv. szervezet saját belső ellátás keretében állítja elő ezt az eszközt, amelyet más rendvédelmi szervek is használnak.

40 Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Kényszerítő eszközök

Lábbilincsek: két bőr bokabilincsből áll, amelyeket egy láncos elem kapcsol össze. Fő célja a fogvatartott járásának nehezítése, így a szökés megakadályozása. A bv. szervezet jelenleg is alkalmazza ezt az eszközt a mozgáskontroll biztosítására. Az egytagú lábbilincset korábban a Tökölön működő Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában használták.⁴¹ Ezt akkor helyezték fel, amikor egy fogvatartottat polgári egészségügyi intézménybe kellett szállítani, és a kórházi ágyhoz történő rögzítése vált szükségessé. Ez a gyakorlat jelenleg újra bevezetés alatt áll, egyre több intézetben szerzik be ezt az eszközt.

16. ábra: Mozgáskorlátozó eszközök⁴²

Bilincsek kombinációja

A büntetés-végrehajtásban a mozgáskorlátozó eszközök együttes alkalmazása bevett gyakorlat, amely a fogvatartottak biztonságos szállítását és őrzését szolgálja. A rendszeresített mozgáskorlátozó eszközök közül – az arányosság elvének figyelembevételével – egyidejűleg több is alkalmazható.⁴³ A mozgáskorlátozó eszközök különböző típusainak kombinációját minden esetben az előállítandó fogvatartott vonatkozásában végrehajtott egyéni mérlegelés alapján kell elrendelni.⁴⁴ Előállítás esetén a vezető bilincs és a lábbilincs elrendelésére és annak megszüntetésére a bv. intézet parancsnoka, vagy

41 Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Kényszerítő eszközök

42 Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Kényszerítő eszközök

43 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 165.

44 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 409.

az általa kijelölt személy jogosult.⁴⁵ Motozás után a fogvatartottra fel kell helyezni az elrendelt mozgáskorlátozó eszközöket. Sorrendben: bilincsrögzítő öv, patentbilincs, lábbilincs, vezetőbilincs.⁴⁶

Összefoglalás

A bilincs, mint a büntetés-végrehajtás és a rendészeti intézkedések egyik alapvető mozgáskorlátozó eszköze, hosszú múltra tekint vissza, az ókortól egészen napjainkig. Az eszköz történeti áttekintése során megfigyelhető volt, hogy míg kezdetben a bilincsek elsősorban durva és nehézkes szerkezetek voltak, addig a modern technológiai fejlesztések révén mára kifinomult, ergonomikus és egyre inkább digitális eszközökké váltak.

A bilincsek története azt mutatja, hogy a társadalmak mindig is törekedtek a rend és biztonság fenntartására, és ehhez az egyik leghatékonyabb eszközként a mozgáskorlátozó eszközök szolgáltak. Az ókori Egyiptomban, Görögországban és Rómában a bilincsek elsődleges funkciója a rabszolgák, foglyok és bűnözők ellenőrzése volt, míg a középkorban a büntetések egyik eszközévé váltak, amelyet nyilvános megszégyenítés céljából is alkalmaztak. Az újkorban és a modern korban a bilincsek egyre inkább a rendfenntartás eszközeivé alakultak át, és ma már szigorú jogi keretek között alkalmazzák őket.

A modern bilincsek fejlődésével új, innovatív eszközök is megjelentek, például a biometrikus azonosítással ellátott, GPS-követővel felszerelt, vagy túlnyomást megelőző mechanizmussal ellátott bilincsek, amelyek tovább növelik az eszközök biztonságát és hatékonyságát.

45 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól, 54. §

46 Kocsis Zs. (2021)

Felhasznált irodalom

- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról
1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
- Bilincs, történet fejlesztés – A kínzás és kivégzés. Online: <https://mint.tutkrabov.net/articles/bilincs-tortenet-fejleszt-es-a-klnczas-es-kivegzes.html> (Letöltés ideje: 2024. december 02.)
- Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Kényszerítő eszközök. Online: <https://bv.gov.hu/hu/node/4941> (Letöltés ideje: 2024. december 06.)
- Hulkkuffs – Over-tightening prevention handcuffs. Online: https://hulkkuffs.com/?fbclid=IwY2xjawIAAa%20VleHRuA2FlbQIxMAABHTsTpyEZrn25dKLtnygGIO5ugg_NqCHMEC7zql7MIXRCqdlB_CsO3ZVteg_aem_6ER1JkNxdopdjSQe5dzN5w (Letöltés ideje: 2024. december 09.)
- Kocsis Zsolt (2021): Büntetés-végrehajtási biztonsági ismeretek. Alapfokú szaktanfolyami képzés
- Lymburner, Morley (2012): A history of handcuffs. Blue Line Magazine. Online: https://www.blueline.ca/a_history_of_handcuffs-2396/ (Letöltés ideje: 2024. december 09.)
- Miller V. (2024): Technological Advancements in Handcuffs. TechBullion. Online: <https://techbullion.com/technological-advancements-in-handcuffs-enhancing-safety-and-efficiency-for-security-forces/> (Letöltés ideje: 2024. december 08.)
- Moser, Maurice (1894): Handcuffs. The Strand Magazine, London
- Nichols, Alex R. (2002): A Guidebook to Handcuffs and Other Restraints of the World. Kingscourt Publications, Stroud
- Szikra.eu Magazin – Pellengér, kaloda és társai (2022. 01. 18.). Online: <https://szikra.eu/pellenger-kaloda-es-tarsai/> (Letöltés ideje: 2024. december 08.)
- Tihk – A History of Handcuffs. Online: <https://tihk.co/blogs/news/14756441-a-history-of-handcuffs> (Letöltés ideje: 2024. december 09.)
- Wikipedia – Cabriolet. Online: [https://fr.wikipedia.org/wiki/Cabriolet_\(restriction\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Cabriolet_(restriction)) (Letöltés ideje: 2024. december 06.)
- Wikipedia – Thumbscrew. Online: [https://en.wikipedia.org/wiki/Thumbscrew_\(torture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Thumbscrew_(torture)) (Letöltés ideje: 2024. december 06.)